

Ζοζέφ Κεσέλ

Ο ΑΥΤΟΧΕΙΡΑΣ

– ΕΙΜΑΣΤΕ ΛΟΙΠΟΝ ΣΥΜΦΩΝΟΙ, ΠΕΡΡΕΝ; Αιτείσθε την αποστολή αναγνώρισης γι' απόψε;

– Μάλιστα, κύριε ύπολοχαγέ.

– Πολύ επικίνδυνη αποστολή, τὸ γνωρίζετε;

– Μὰ ναί, κύριε ύπολοχαγέ.

Ἀφοῦ ἀπέμεινε μονάχος του ὁ ἀξιωματικὸς στὸ βαρὺ τσιμεντένιο καταφύγιο ποὺ ἔμοιζε νὰ τὸν πλακώνει, ὄνειροπόλησε γιὰ λίγο. Ἦταν νέος ἀκόμη, ὁ Περρέν, παρ' ὅλα τὰ γκρίζα τσουλούφια ποὺ πολιορκοῦσαν τὸ μέτωπό του, παρ' ὅλο τὸ κουρασμένο του βλέμμα, κι ἐντούτοις πόση πικρία εἶχε ἡ φωνή του, πόση ἀδιαφορία γιὰ τὴ ζωή! Στὴ διμοιρία του τὸν εἶχαν συμπαθήσει μολοντί ἦταν σχετικὰ καινούργιος καὶ κρατιόταν πάντοτε παράμερα. Ὅμως παραχωροῦσε τὴ δόση τοῦ κρασιοῦ του, πρόσφερε ἀνοιχτόχερα τσιγάρα, ἦταν πρῶτος «γιὰ τὰ σκληρὰ πλήγματα», κι οἱ σύντροφοί του εἶχαν παραβλέψει τὴ μόνωσή του ποὺ συνήθως δυσαρεστεῖ τις ἀπλοϊκὲς ψυχὲς ποὺ εὐκόλα τὴν ἐκλαμβάνουν γιὰ ἀλαζονεία. Ἐξάλλου τὸν εἶχαν γιὰ φθισικὸ καὶ λόγω τῆς θλίψης του τὸν εἶχαν ὀνομάσει Αὐτόχειρα.

Ὁ ἐμπιστευτικὸς φάκελος γι' αὐτὸν ἔλεγε: «Ἐθελοντικὴ στράτευση, ἐξαιρετικὴ παιδεία, θαυμάσιος στρατιώτης, σκότωσε τὴν ἄπιστη γυναῖκα του κι ἀθώωθηκε».

Ὁ ἀξιωματικὸς τὰ σκεφτόταν ὅλ' αὐτὰ καὶ πῶς εἶχε στείλει νὰ τὸν καλέσουν, ἔχοντας μάθει ὅτι ὁ Περρέν εἶχε ἀρνηθεῖ τὴ σειρά του γιὰ νὰ φύγει σὲ ἄδεια.

– Εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲ θὰ φύγετε; τὸν ρώτησε.

– Προτιμῶ νὰ παραχωρίσω τὴ θέση μου στοὺς συντρόφους μου, κύριε ύπολοχαγέ.

– Μὰ γιατί λοιπόν, ἀγόρι μου; Πεῖτε μου, δὲν ἔχετε κανέναν γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖτε;

– Ἴσως...

– Ἄν εἶναι μονάχα αὐτό, θὰ σᾶς δώσω τὴ διεύθυνση τῶν γονιῶν μου. Θὰ χαροῦν νὰ σᾶς δεχτοῦν.

Ὁ Περρέν δίστασε γιὰ λίγο κι ἔπειτα ἀποκρίθηκε:

– Μὲ συγκίνησε πολὺ ἡ προσφορά σας, κύριε ύπολοχαγέ, ἀλλὰ δὲ θὰ τὴν ἀποδεκτῶ.

Ὁ ἀξιωματικὸς δὲν ἐπέμεινε. Ἀπὸ τότε ὥστόσο, ὅποτε συναντοῦσε τὸν Περρέν, τὸν ἔπιανε ἀπροσδιόριστη δυσφορία ὅπως ἐμπρὸς σ' ἓναν κατάδικο. Κι αὐτὴν ἀκόμα τὴ φορὰ δὲν τόλμησε νὰ τοῦ ἀρνηθεῖ τὴν επικίνδυνη ἀποστολὴ ποὺ ἐκεῖνος ἐπιζητοῦσε χωρὶς καμιὰ διαταγὴ ἐνῶ μουρμούριζε:

– Κρίμα, θὰ μείνει ἐκεῖ κάποια μέρα.

Μιὰ σφαῖρα σὰν γρήγορο σφύριγμα πάνω ἀπὸ τὸν Περρέν ποὺ σερνόταν στὸ χῶμα. Μία ἄλλη σφαῖρα ἀνάδευσε τὴ λάσπη στὰ πλευρά του. Σταμάτησε γιὰ νὰ κάνει τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς μηχανικῆς κι ἐσωτερικῆς ἐπισκόπησης ποὺ συνήθιζε. Ὅχι, δὲν φοβήθηκε· ὄχι, δὲν εἶχε συλλάβει ἐντὸς του τὸ σκοτεινὸ κι αἰώνιο ἀνασκίρτημα ποὺ τὸ ἔνστικτο τοῦ θανάτου προξενεῖ στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ δὲν ἦταν δυστυχῶς οὔτε ἀντρεία! Ἡ ἀντρεία, ἡρεμῆ

υπερηφάνεια ἢ χαρούμενη δύναμη γιὰ ζωὴ – δὲν ἦταν παρὰ τὸ κενὸ ὅπου εἶχε βυθιστεῖ μετὰ τὴν τρομερὴ περιπέτεια, τὸ κενὸ ἀπὸ κάθε ἐπιθυμία ὅπως κι ἀπὸ κάθε ἀγωνία. Ξανάρχισε νὰ κινεῖται κάτω ἀπὸ τὸν ἀσέλγηνο κι ἑναστρο οὐρανό.

– Νὰ μὴν κάνω θόρυβο, σκεφτόταν. Προσοχὴ σ' αὐτὴ τὴ ρίζα... Τὸ δίχως ἄλλο θαρρῶ πὼς τὸ μόνο ποὺ μοῦ ἀπομένει εἶναι νὰ πεθάνω. Μ' ἔχουν κουράσει τὰ πάντα... Τί σαλεύει ἐκεῖ, στ' ἀριστερά μου; Μπά, τίποτα, ἓνας ἀρουραῖος... Πίστεψα πὼς ὁ πόλεμος θὰ μοῦ 'δινε καινούργια ψυχὴ, ἀλλ' ἐξαπατήθηκα. Ἄς πέσουμε χάμω, μιὰ ρουκέτα... Τελικὰ θὰ τὰ καταφέρω νὰ μοῦ φυτευτεῖ καμιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι, κι ὅλα θὰ τελειώσουν... Τί βρομερὸ ἔδαφος!...

Μὲ δυσκολία ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὴν κολλῶδη λάσπη τοῦ Σόμ¹. Ἐφτασε τελικὰ στὰ γερμανικὰ ὀρύγματα ποὺ τὰ κατεστραμμένα ἀπὸ τὸ σφυροκόπημα τοῦ πυροβολικοῦ τὴν ἡμέρα προπετάσματα τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ γλιστρήσει εὐκολα στὸ βάθος. Ἐπρεπε νὰ ἐξερευνήσῃ τὶς δύο πρῶτες γραμμὲς γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν ἐκκένωσή τους. Τὸ ἔκανε προσεκτικὰ, χωρὶς βιασύνῃ οὔτε τόλμῃ. Ἄμα ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴ του, ἐπέστρεφε μὲ τὴν ἴδια ἀδιαφορία καὶ τὴν ἴδια ἀτονία βαθιὰ μέσα στὴν καρδιά του. Μουρμούριζε:

– Θὰ εἶναι γιὰ καμιὰν ἄλλη φορὰ.

Καθὼς ἔστριβε στὴν ἀγκωνὴ μιᾶς σύραγγας, ἓνα κλεπτοφάναρο ἀναβόσβησε μὲς στὸ σκοτάδι κι Περρὲν κατάλαβε πὼς ἦταν μιὰ γερμανικὴ περίπολος ποὺ ἐρχόταν πρὸς τὸ μέρος του. Στάθηκε ἐπὶ τόπου κι ἔκανε ἐν ψυχρῷ τὴν τρομερὴ καὶ οἰκεία του κίνηση: δύο χειροβομβίδες ἔσκασαν στὴ μέση τῆς ομάδας, καὶ οὐρλιαχτὰ ὑψώθηκαν μὲς στὴ σιωπῇ. Ἀπὸ τὴν περίπολο δὲν παρέμενε παρὰ ἓνας ἄντρας ποὺ ρίχτηκε καταπάνω στὸν Περρὲν πρὶν αὐτὸς προλάβῃ νὰ ὀπλίσει ἓνα καινούργιο βλήμα. Καθότι πιὸ ἀδύναμος διπλώθηκε, γρήγορα ὥστόσο μιὰ γυμνὴ λάμα ποὺ ἔφερε στὸν καρπὸ του ξεκοίλιασε τὸν Γερμανό, ποὺ γλίστρησε ἀπὸ τὸν πόνο στὰ πλάγια, συστραμμένος.

Ὁ Περρὲν συνέχισε τὴν πορεία του τρέχοντας. Οὔτε λεπτὸ δὲν εἶχε χάσει τὴν ψυχραιμία του καὶ δὲν εἶχε νιώσει τὸ φόβο νὰ τὸν ἀγγίζει· τὸν ἔνοιαζε ἀπλῶς καὶ μόνο νὰ φέρει πίσω τὶς πληροφορίες ποὺ ἀνέμεναν ἀπ' αὐτόν. Ξαφνικὰ σκόνταψε· τὸ πόδι του, καθὼς εἶχε προταθεῖ ἀπ' τὴν ὁρμὴ τοῦ κορμιοῦ του, εἰσχώρησε βαθύτερα σ' ἓνα μαλακότερο ἔδαφος. Γιὰ νὰ τὸ τραβήξῃ, στηρίχτηκε μὲ δύναμη στὸ ἄλλο του πόδι, ποὺ τὸ ἔνιωσε, κι αὐτό, ἐγκλωβισμένο. Τότε ξάπλωσε πάνω στὸ βοῦρκο καὶ προσπάθησε ν' ἀπεγκλωβιστεῖ ἔρποντας, ἀλλὰ τὸ κολλῶδες χῶμα ἀντιστεκόταν καὶ μάλιστα ἀντιλήφθηκε πὼς βυθιζόταν ὅλο καὶ πιὸ πολὺ. Θυμὸς τὸν ἔπιασε γι' αὐτὸ τὸ βλακῶδες ἀτύχημα, πάλεψε βίαια, ὅμως ὅσο περισσότερο προσπαθοῦσε τόσο περισσότερο τὸν παγίδευε ἡ λάσπη λαίμαργα.

Γρήγορα τὴν ἔνιωσε πολὺ κοντὰ στὰ γόνατά του καὶ μιὰ σκέψη, ποὺ μετατράπηκε σὲ βεβαιότητα, πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό του. Εἶχε πιαστεῖ σ' ἓναν κινούμενο τυρφῶνα τοῦ Σόμ, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ σύντροφοί του μιλοῦσαν μὲ δεισιδαίμονης χροιάς τρόμο.

Εἶχε προσέξῃ πὼς ξαπλωμένος βυθιζόταν πιὸ ἀργά· προσπάθησε νὰ ξαπλώσει μπρούμυτα πάνω στὴ λάσπη, ὅμως τὰ πόδια του εἶχαν ἀκίνητοποιηθεῖ σὰν μέσα σὲ γύψο καὶ τὸ μόνο ποὺ κατόρθωσε ἦταν νὰ καθίσει μὲ τὰ χέρια διάπλατα ἀνοιγμένα γιὰ νὰ προσφέρει μεγαλύτερη ἔκταση καὶ νὰ ἐλαττώνει τὴν πίεση τοῦ βαριοῦ, πολὺ βαριοῦ σώματός του.

Αἰσθημα ἀπελπισίας τὸν κατέλαβε. Βρισκόταν ἐκεῖ, χαμένος ἀνάμεσα στὶς δύο ἐχθρικές γραμμὲς, καὶ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ 'ρθεῖ νὰ τὸν ἀναζητήσει. Γιατί νὰ μὴν εἶχε πεθάνει πρὸ ὀλίγου, στὴ διάρκεια τῆς πάλης; Ἀηδιασμένος ὑπέφερε τὸν ὑγρὸ καὶ

1. Ὁ Σόμ (Somme) εἶναι ποταμὸς τῆς Γαλλίας (Πικαρδία), ὁ ὁποῖος ἐκβάλλει στὴ Μάγχη ὕστερα ἀπὸ ροῦν 245 χλμ. Κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον ὑπῆρξε θέατρο νικηφόρας γαλλοβρετανικῆς ἐπίθεσης κατὰ τῶν Γερμανῶν (Ιούλι-Νοέμβρ. 1916), ποὺ ἀνακούφισε τὸ Βερντέν (Verdun).

γλοιώδη έναγκαλισμό που έφτανε μέχρι τον μπουστο του. Ύστερα του 'ρθε μιὰ φαντασιοκοπία: ὁ οὐρανὸς χλώμιασε, ὁ ἥλιος θὰ ἀνέτειλε σὲ λίγο καὶ τότε οἱ σύντροφοί του θὰ τὸν ἔβλεπαν καὶ θὰ ἔρχονταν πρὸς αὐτόν.

Ὅμως τὰ χέρια του ἦταν ἤδη συγκολλημένα στὴ λάσπη· ὁ βοῦρκος τὸν παρέσερνε τόσο γρήγορα ποὺ θὰ εἶχε πρὶν ἀπ' τὸ πρῶτο φέγγος χαθεῖ.

Καὶ ξαφνικά, ἐκεῖ ποὺ φανταζόταν πῶς μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας δὲν θὰ ὑπῆρχε τίποτα πιά στὴ θέση ὅπου ἀγωνιζόταν γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του, ὅπου ὑπέφερε, ὅπου σκεφτόταν ὅτι θὰ εἶχε ἐντοιχιστεῖ, κτιστεῖ μέσα στὴν ἐπίπεδη κι ὠχρὴ λάσπη, τρόμος σουβλερός, τρελὸς τὸν κατέβαλε. Φώναξε γιὰ βοήθεια μὲς στὴν κακιὰ νύχτα, φώναξε πρὸς ὅλους ὅσοι μπορούσαν νὰ τὸν ἀκούσουν, σύντροφοι ἢ ἐχθροί, πρὸς ὅλα τ' ἀνθρώπινα ὄντα, γιὰ νὰ τοὺς πεῖ πῶς δὲν ἤθελε νὰ πεθάνει.

Ἡ ἀπάντησις ἦρθε. Σμῆνος ἀπὸ σφαῖρες βούιζε γύρω του κάνοντας τὸ βοῦρκο νὰ τιναχτεῖ μὲ πνιχτὴ ἠχητικότητα· τὸν καθησύχασαν κάπως σὰν φίλες. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τοῦ ἔσπασε τὸ βραχίονα κι ἄκουσε ἕναν δυνατότερο συριγμό, ὅμοιο μὲ τὸ πέρασμα μακρινοῦ τρένου. «Ἐνα ἑκατοπεννητάρι» σκέφτηκε ἐξ ἀντανάκλασης. Ἐπειτα ἕνα τράνταγμα, ἕνας τρομερὸς κλονισμὸς τὸν ἐκτίναξε λιποθυμισμένο, σὰν κουρέλι, μερικὰ μέτρα παραπέρα. Ἡ γερμανικὴ ὀβίδα τὸν εἶχε ἀπεγκλωβίσει.

Ἀμέσως μόλις πέρασε ἡ ζαλάδα του, χύμηξε ἀγριωπὸς πρὸς τὶς γαλλικὲς γραμμές, σκυφτὸς γιὰ ν' ἀποφύγει τὰ σράπνελ², πανικοβλημένος ἀπὸ τὰ νιαουρίσματά τους.

Μόλις καὶ μετὰ βίας δρασκέλισε τὸ μετερίζι καὶ σωριάστηκε... Σὰν ξανάνοιξε τὰ μάτια του, ἡ αὐγὴ ἦταν στὸν οὐρανό, μιὰ μίζερη αὐγὴ ξεθωριασμένη, ταπεινὴ πάνω ἀπ' αὐτὰ τ' ἀνακατωμένα χρώματα, πάνω ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀπαίσιο βοῦρκο, ὅμως τοῦ Περρὲν τοῦ φάνηκε τόσο γλυκιὰ καὶ χαμογελαστὴ ποὺ ἄρχισε νὰ κλαίει. Εἶχε γνωρίσει ἡδονικὲς κι ὑπέροχες αὐγές, αὐγὲς δύναμης, αὐγὲς χαρῶν, ὅμως καμία δὲν ἄξιζε αὐτὴ τὴν αὐγὴ τρόμου, κατὰ τὴν ὁποία γεννήθηκε γιὰ δεύτερη φορά.

2. Τὸ βλήμα σράπνελ (shrapnell) εἶναι ὀβίδα μὲ γόμωση σφαιριδίων.

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Le fuesedé», *Contes. Quatre*, Gallimard/folio, 2001, σσ. 92-97.